

■ GRISCHUN

Il zercladur vegn decedì davart sistem electoral

(cdm/rtr/fmr) La regenza grischuna ha decidì ch'ì vegn votà ils 13 da zercladur davart il nov sistem electoral per il Cussegl grond. Vitiers decida il suveran davart l'iniziativa per ina chatscha etica che sa cumporta cun la natira. Il terz project da votaziun vegn ad esser la dumonda d'abolir la lescha davart contribuziuns da maternitad dals 8 da december 1991.

Sper las trais fatschentas chantunales datti er tschintg projects federals. Ils suandants projects federals vegnan sutta-mess a la votaziun dal pievel:

- Iniziativa dal pievel dals 18 da schaner 2018 «Per aua da baiver netta e vivonda sauna».
- Iniziativa dal pievel dals 25 da matg 2018 «Per ina Svizra senza pesticids sintetics».
- Lescha federala dals 25 da settember 2020 davart las basas legalas da las ordinaziuns dal Cussegl federal per superar l'epidemia da Covid-19.
- Lescha federala dals 25 da settember 2020 davart la reducziun da las emissiuns da gas cun effect da serra (Lescha davart il CO₂).
- Lescha federala dals 25 da settember 2020 davart las mesiras polizialas per cumbatter cunter il terrorissem.

■ TRAFFIC

Mo ina reducziun e betg ina deliberaziun

(cdm/fmr) L'Iniziativa da las Alps na vules betg deliberar dal tuttafatg vehichels senza tracziun cun carburants fossils da la taxa da traffic per camiuns pesants (TTCP). Quai scriva ella en ina comunicaziun a las medias. Dacurt ha il Cussegl dals chantuns decidì da vulair deliberar tals camiuns cun motors alternativs da quella taglia. L'Iniziativa da las Alps vules però be ina reducziun da la TTCP per tals vehichels. Quella soluziun rinforzia la vardad dals custs pertugant ils transports da vitgira sin via e mantegnina l'effect da spustar quels sin la viafier.

Jon Pult, il president da l'Iniziativa da las Alps, argumentescha suandantamain quella posiziun: «Era camiuns pli favuraivels al clima chaschunan canera, vias stupadas, accidents, pulvra fina isada dals frains e da las rodas. Plinavant dovan er els spazi, energia e resursas. Igl è oramai be gist da pretender, che tut ils possessurs da camiuns sa participeschan proporziunalmain vi da quels custs.» Sco proxim ha il Cussegl naziunal da decider davart questa dumonda che sa basa sin ina moziun inoltrada dal 2019.

■ SVIZRA

Datas gratuitas da Swisstopo

(fmr/abc) Tgi che vuleva s'infurmar enfin qua cun las chartas geograficas ed ils servetschs digitals da l'Uffizi federal da topografia (Swisstopo) ha duvrà in abunament ed in dretg d'utilisaziun cunter pajament. Dapi ils 1 da mars 2021 n'è quai betg pli necessari. Sco quai che Swisstopo infurmescha sin sia pagina d'internet www.swisstopo.ch, metta quest uffizi ussa a disposiziun gratuit las datas digitalas uffizialas ed ils servetschs. Ins dettia cunquai la pussaivladad ad interpresas innovativas, a persunas privatas ed ad organisaziuns da sviluppar novs servetschs. Las taxas d'acquisiziun e d'utilisaziun scrodan. L'avertura gratuita per la publicitad fa part da la «strategia per datas amministrativas avertas en Svizra 2019-2023» ch'il Cussegl federal ha approvà il november 2018. A l'interpresa Swisstopo mancan cunquai svieutas da quatter enfin tschintg milliuns francs ad onn.

Svelta regulaziun anc avant la stad 2021

Las cumpetenzas giaschan uss tar il Cussegl federal

MARTIN CABALZAR/FMR

Suenter il cler verdict dal Cussegl dals chantuns ha er il Cussegl naziunal sancziunà la moziun da sia cumissiun d'ambient da schlucclar la protecziun dal luf per uschia pudair proteger meglier la populaziun ed ils animals da niz en las muntognas. Quai na duai betg succeder tras ina midada da la lescha da chatscha, mabain da l'ordinaziun executiva che stat en cumpetenzza dal Cussegl federal. La clera maiortad dal Parlament ha affirmà la necessitad d'agir svelta e sustegnì las moziuns «Per ina coesistenza reglada tranter umans, bestgas da rapina ed animals da niz» inoltradas da las cumissiuns parlamentaras da l'ambient. Cun questa intervenziun duain lufs che stгарpan blers animals da niz ed han pers lur timiditad vers ils umans pudair vegnir sajettads pli svelti. En quest connex han ils dus parsuras da las cumissiuns Martin Schmid (PLD GR) e Christine Buillard (PCD FR) tranter auter er rendi attent a la ferma derasaziun dal luf en il Grischun e cunzunt er en Surselva. Ins quinta chi dettia actualmain rofund 100 lufs en Svizra.

Il Cussegl federal è stà d'accord d'acceptar l'incumbensa. La ministra da l'ambient Simonetta Sommaruga (PS) ha dentant punctuà ch'il na dal suveran a la lescha da chatscha saja da respectar. I na saja dentant er nagina soluziun da far nagut, gist en las regiuns da muntogna. Sco ella ha sincerà vegnia il Cussegl federal a prender en mira ina svelta soluziun gia en vista a l'alpegiaziun da questa stad.

da rapina e animals da niz» ha era la socialdemocrata grischuna Sandra Locher Benquerel. Il parlament haja affirmà la necessitad d'agir ed il Cussegl federal saja uss dumandà da preschentar svelta ina soluziun er en vista a l'alpegiaziun da questa stad. Da meglierar saja dentant er la protecziun da las muntaneras. En quest connex possian ins segir profiter da las experientschas fatgas en il Grischun, dat Locher da chapir.

Bun lobbying dals parlamentar grischuns

Sco quai ch'il parsura da la cumissiun d'ambient dal Cussegl dals chantun Martin Schmid (PLD) constatescha cun satisfacziun èsi la finala reussi da persvader er ina maiortad da las parlamentarias e dals parlamentar da la Bassa per la necessitad urgenta d'agir, era sch'il problem saja virulent cunzunt en las regiuns da muntogna. La pretensius da la moziun sajan stad as il maximal da quai ch'ins possia cuntanscher en il mument. «In pitschen pass è fatg, las spetgas dastgan dentant betg esser memia grondas», di era Martin Candinas (PCD). Quai cunzunt perquai che la ministra d'ambient Simonetta Sommaruga (PS) ha adina puspè punctuà en la debatta che la lescha vertenta limiteschia las pussaivladads ed i saja da respectar la voluntad dal pievel che ha refusà la revisiun. Il vicepresident da la SAB che vul restar vinavant al bal è persvadì ch'il problem dals lufs vegnia ils proxims onns anc pli virulents, quai fetschia quitads ad el. Ins stettia pir a l'entschatta d'in lung maraton.

Sustegnì la moziun «Per ina coesistenza reglada tranter umans, bestgas

da rapina e animals da niz» ha era la socialdemocrata grischuna Sandra Locher Benquerel. Il parlament haja affirmà la necessitad d'agir ed il Cussegl federal saja uss dumandà da preschentar svelta ina soluziun er en vista a l'alpegiaziun da questa stad. Da meglierar saja dentant er la protecziun da las muntaneras. En quest connex possian ins segir profiter da las experientschas fatgas en il Grischun, dat Locher da chapir.

Regenza ha clerlas imaginaziuns

A moda positiva valitescha er la regenza grischuna las stentas politics sin plaun federal. «Ina meglra protecziun da l'agricultura e da l'alpegiaziun en muntogna è urgenta e necessaria», punctuescha ses parsura Mario Cavigelli. La derasaziun nuncontrollabla dal luf saja inacceptabla. Per il minister che ha er la chatscha en ses dicasteri èsi necessari d'intervegnir sin trais secturs: Primo cun reducir il dumber d'animals da niz che ston esser stgarpads avant che pudair eliminar lufs problematic, secundo cun definir cleramain cura che ina muntanera è «protegidada» e terzo tge mesiras da protecziun che èn anc realísticas, supportablas e motivantas. «Impurtant èsi ch'ìls puncts dispartivels vegnan sclerids immediat e che las novas reglas pon vegnir communitgadas e applitgadas legalmain gia per l'alpegiaziun da la stad veginata», di Cavigelli.

Era ils purs èn cuntents, dentant...

«Sco in pass en la dretga direcziun», taxeschia il parsura da l'Unìun purila grischuna Thomas Roffler (Grüsch) la decisiun dal Parlament. La populaziun muntagnarda stoppia dentant esser conscienta che cun questa moziun na vegnia la situaziun adina pli gravanta da la preschientscha dal luf betg schliada a moda cuntentaivla. A la decleranza da Simonetta Sommaruga che «la populaziun da muntogna na dastga betg vegnir emblidada en questa situaziun difficila» stoppian uss suandar ovras.

En la medema crenna dat er il parsura da l'Unìun purila sursilvana Silvan Caduff (Morissen). El è persvadì che la protecziun da las muntaneras funcziuna mo cun «regular ed educar» ils animals da rapina. «Partir pateschan l'ultim tut ils abitants ed er il turists en las regiuns muntagnardas», di Silvan Caduff.

Era per il vigurus adversari dals lufs Gionin Caduff (Vattiz) è la decisiun da parlament ina buna nova ed el aschunta: «Il Cussegl federal è obligà da garantir ils dretgs umans dal perturgads e quels statan sur la protecziun exagerada dad ina spezia (luf) che n'è mai stada periclitada». La derasaziun actuala dals lufs en Surselva saja catastrofala ed il Cussegl federal haja uss l'obligaziun da reducir il dumber da lufs en in quantum socialmain supportabel, insista Gionin Caduff.

Il WWF dal Grischun n'è betg stà cuntanschibel per ina reacziun.

GLOSSA

Tge schess Camathias?

La plaiv ha bandischà in maletg memia erotic or da la baselgia

SANDRO BUCHLI/FMR

Maletgs en baselgias catolicas da la Surselva procuran l'ultim temp per lingias grassas en gassetta. L'emprim ils embrugls da Breil, nua ch'ina ovra da l'artist Robert Indermaur ha sveglià ils parochians – tscherts simbols dal maletg sajan influenzads da la setta Scientology.

Ed ussa il «scandal» da Laax, nua ch'ina ovra dad Anna-Rita Stoffel saja «memia erotica» per vegnir exponida sur il tabernachel da la baselgia. L'ovra mussa finas lingias dad in corp feminin, forza er da dus corps, forza ina posiziun da Kamasutra, forza in saut, tge er adina. L'ovra è ispirada dad ina poesia dal poet da Laax Flurin Camathias (1871–1946) – che vegn commemorà quest onn.

Per la FMR èsi cler, daco che quai ha stuì capitar gist uss en connex cun il giubileum da 150 onns Flurin Camathias, e daco ch'ì vegn bainprest a dar sumegliants cas a Siat ed ad Andiastr.

Camathias ha numnadamain enritgì la cultura rumantscha per bier – tge chantassan Sursilvans e Sursilvanas sut il pignol da Nadal, sche betg la translaziun da Camathias da «Clara Notg»? – «Camathias verstand es, den an sich sehr trocken Churer Katechismus zu beleben», ha scrit il scienzist Wendelin Caminada en sia analisa da las chanzuns da Ca-

mathias. Insumma, tge faschessan ils Rumantschs senza «La sera sper il lag», ni «Nossa viarva»? – Exact, pachetar las cofras! Adios amigos.

Equai che blers na san betg. En l'ovra da Flurin Camathias èn er da chattar passaschas eroticas, ni silmain in pau pli sensualas, per exempel quella qua, nua ch'el descriva ils corps e las fatschas da la Floribella e da la Mengia (p.pl. recitar cun patos):

«Vules ins lur comparsa sin teila maligiar, Stovess la Floribella, la gronda semegliar Sin fatscha ina rosa, en fina terlischur; Legliada ei glischonta, la bratscha ha vigor. La Mengia bein carschida ei biala buca meins, Schi frestgs sco las tschereschas ein ses egl ners sereins, Sco plemas corv ein neras las nialas de sin rgau, Ch'ell'ha sco ina cruna sur tempras vi nuau. La fatscha ei ovala ed alva de mirar Sco la pischada frestga, ch'il Matg si quolm sa dar.»

(Crestomazia XII 1919:7)

Dultsch, u betg? Sche quai n'èn betg descripziuns eroticas, e lura er anc ord la plima d'in augsegner! Che ils censurs rigids dal uestgieu da Cuira n'han betg intervegnì è bain ina pitschna miracla. Sche las formulaziuns èn er anc duvrablas l'onn 2021 è in'utra dumonda. Ni co fissi ozendi da far in tal cumpliment: «Tegls ners sereins èn aschi frestgs sco las tschereschas» u anc meglier: «Tia fatscha è alva «sco la pischada frestga, ch'ìl Matg si quolm sa dar.» – Naja.

Donn che Camathias fine-scha gia qua sia descripziun da las dunnas – i vegnan numnadas mo las «parts sublimas»: egl, chavels, fatscha, bratscha, parts dal corp sura. El avess gea bain er pudì descriver las curvas, las parts «unter der Gürtellinie!» Malgrà quai – quest poem è in bun exempel da sensualitad en texts rumantschs, er sche forsia in zichel zuppà.

Ma enavos a Laax. «Memia erotic» è stà il verdict da la plaiv da Laax. E tge èsi alura cun quels anghels bluts da Raffaello en la chapelutta Sixtina a Roma? U tut las Marias cun il decolté malegiadas ferm avert? Da gusts e moralas pon ins sa chapescha discutir...

Per finir anc la resposta sin la dumonda cardinala: Tge schess il poet Flurin Camathias da l'entira chausa?

Da quai ch'ins sa anc da Camathias era el «la buontad sezza», e forsia er betg uschè strict en dumondas religiusas sco l'uestgieu da Cuira avess gi gurent dal pader. En mintga cas era Camathias cun sia gronda fantasia premurà da crear bels texts da chant e bellas poesias per uschia forsia er in pau levgiar la dira vita purila da lez temp. Ed en in lieu scriva Camathias, l'onn 1908: «Pli baul reveva la fantasia ed il humor hilaric, ussa la schetga matematica.»

En quel senn schess Camathias forsia: Viva la fantasia! Viva il humor! E nus schain: Viva Flurin!

L'ovra da Anna-Rita Stoffel che dat da discutir è uss veginada allontanada da la baselgia da Laax.

Edaco gist Laax, suenter il cas da Breil? Quai sa dumondan forsia lecturas e lecturs attents da Siat ed Andiastr. L'augsegner da Laax Flurin Camathias è stà blers onns da sia vita plevon a Breil, enfin ch'el è vegnì ordinà ad Andiastr ed a la fin a Siat. Lain guardar, sch'ì dat anc in crimi da maletgs ils proxims mais. Il redactor Sandro Buchli da la FMR ha scrit sia lavur da master a l'universitad davart la poetologia da Flurin Camathias.